

Процеси концентрації преси в Канаді наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття

Стаття присвячена аналізу ситуації, що склалася в газетній індустрії Канади, яка зазнала значних структурних змін, які призвели до високої концентрації власності в газетній сфері. Через зростання газетних мереж у суспільстві виникло занепокоєння щодо стану газетної індустрії.

The article is devoted to the analysis of the situation in the Canadian press industry, which had the significant structural changes, which were resulted in the high ownership concentration in the press sphere. Through the growth of newspaper networks, there were appeared the concerns about the situation in the press industry in the society.

Як відомо, газети є одним із найголовніших засобів поширення масової інформації у демократичній країні. Для того, щоб люди мали змогу сформулювати зважену думку щодо тих проблем, які постають перед суспільством, вони потребують якомога більше якісної інформації з найрізноманітніших джерел. Проте коли більшість щоденних газет належать одному власникові, можливість користуватися різними джерелами інформації майже відсутня. Подібна ситуація склалася на газетному ринку Канади, де за останнє десятиріччя активізувались процеси формування великих газетних мереж, до яких входять кілька десятків газет, що контролюються впливовими корпораціями.

Наприклад, у Саскачеван та Нью Брунсвік, одна з таких корпорацій контролює всю англійськомовну щоденну пресу. За таких сприятливих умов виникає монополія однієї корпорації на пресу та інформацію взагалі в усьому регіоні. Як результат, на сьогодні монополії в газетній сфері переважають у багатьох канадських громадах та регіонах. Для порівняння: якщо в 1913 році в Канаді виходило 138 щоденних газет, що видавались 135 видавцями, то в 1970 було 116 щоденних газет, які належали кільком видавцям. Всього 40 % газет були незалежними. За станом на 2000 рік кількість незалежних щоденних газет Канади зменшилася до 11, притому, що жодна з них не є великою [1].

Корпорація "Hollinger Corp" газетного магната Конрада Блека була одним з найголовніших учасників процесу концентрації преси у 90-х роках ХХ століття. Конрад Блек не тільки придбав кілька газет у величезного конгломерату "Thomson", але й також встиг купити контрольний пакет акцій найбільшої у 90-ті роки минулого століття за тиражем газетної мережі країни – Southam. Це зробило Конрада Блека лідером газетної індустрії Канади, а його корпорацію – господарем газетного бізнесу. На той час він володів більш ніж половиною щоденних газет [2].

Проте 2000 рік координально змінив ситуацію. Інший медіа-конгломерат CanWest Global Corporation став власником більше половини з 104 щоденних газет у Канаді, купивши за 3,5 млрд. доларів контрольний пакет акцій "імперії" Конрада Блека "Hollinger/Southam" в серпні 2000 року [3]. Контроль над рештою щоденних газет у Канаді поділили між собою газетні мережі Quebecor, Thomson та Torstar.

Тобто виходить, що п'ять великих газетних корпорацій контролюють 90 % газетного ринку в Канаді. Наприклад, на сьогодні найбільшим власником газет у Канаді є Ізі Аспер. Корпорація CanWest Global, яка йому належить, володіє близько 59 зі 104 щоденних газет, які виходять у Канаді [4]. До складу корпорації CanWest Global входять такі великі щоденні газети Канади, як "Vancouver Sun" ("Сонце Ванкувера"), "Vancouver Province" ("Провінція Ванкувера"), "Edmonton Journal"

("Газета Едмонтон"), "Calgary Herald" ("Вісник Калгері"), "National Post" (Національна пошта), "Ottawa Citizen" ("Громадянин Оттави"), "Montreal Gazette" ("Газета Монреалю") та "Halifax Daily News" ("Новини Халіфакса") [5]. А корпорація "Hollinger" на сьогодні володіє тільки невеликими регіональними газетами в таких провінціях, як Британська Колумбія, Саскачеван та Квебек.

Другою за величиною та впливовістю можна вважати корпорацію Quebecor, до складу якої входять газети так званої жовтої преси: у провінції Альберта це – газети "Edmonton Sun" ("Сонце Едмонтон") та "Calgary Sun" ("Сонце Калгері"), у провінції Манітоба це – "Winnipeg Sun" ("Сонце Вінніпега"), в провінції Онтаріо це – "Toronto Sun" ("Сонце Торонто"), "Ottawa Sun" ("Сонце Оттави") та "London Free Press" (Вільна преса Лондона), а в Квебеці це – "Le Journal de Montreal" ("Газета Монреалю") та "Le Journal de Quebec" ("Газета Квебека") [6]. Як бачимо, більшість цих газет частково мають однакову назву, що свідчить про наявність спільної видавничої концепції між ними.

Подібний розвиток подій сприймався критично в Канаді, адже преса відіграє фундаментальну роль у розвитку демократичних процесів та формуванні громадської думки. Зростання концентрації газет в одних руках викликає занепокоєння через те, що всі нові власники газет починають діяти, як фільтри новин та інформації.

Такі структурні зміни газетної індустрії Канади призвели до того, що на міжнародному рівні за Канадою закріпився статус країни з найбільшою концентрацією власності щоденних газет [7].

Скуповуючи періодичні видання, великі газетні мережі стають монополістами щоденної газетної інформації в цілих регіонах. Дуже часто це трапляється через те, що більшість канадських громад та містечок мають одну газету, отже стати монополістом можна дуже швидко, придбавши кілька газет в окремому регіоні. Зрозуміло, що при цьому газетні магнати мають велику користь від га-

зетної реклами, монополізуючи і ціни, й інформацію [8].

Девід Тарас, дослідник питань газетного бізнесу, так пояснює вплив монополій на громадську думку: "Проблема полягає в тому, що монополії модифікують демократичний процес. Якщо, наприклад, монопольна газета уникатиме інформації щодо місцевих новин або суперечок, вони так і залишатимуться не висвітленими. І, наприклад, якщо газета чітко відстоюватиме свою видавничу позицію з якогось окремого питання, є незначна ймовірність того, що хтось зможе протистояти [9]. Зрозуміло, що концентрація щоденних газет у Канаді стає головним занепокоєнням щодо свободи слова, особливо в тих громадах та регіонах, де великі газетні мережі, монополізуючи ринок засобів масової інформації, фактично здобули право на формування громадської думки.

Виникнення яких проблем спричиняє висока концентрація газет? По-перше, це впливає на значне зниження якості інформації та висвітлення новин. Адже нема конкурентів, які можуть переманити читачів до себе. По-друге, ціни на рекламу в таких газетах зростають, тому що власників подібних газет цікавить більше, яким чином заробити великі прибутки, і заради цього вони готові на все: звільняють велику кількість кваліфікованого персоналу, витрачають менше грошей на видання і тим самим знижують якість новин та матеріалів. Зрозуміло, що від такої загальної тенденції в пресі якість журналістики загалом помітно страждає.

Дослідження, здійснене Дорес Кандуссі та Джеймсом Вінтером, на прикладі газети Winnipeg Free Press ("Вільна преса Вінніпега"), показало, що монополія газети на інформаційному ринку призводить до значного зменшення якості друкованого слова та матеріалів взагалі [10]. Такі газети здебільшого передрукують матеріали з інших інформаційних джерел та вміщують матеріали інформаційно-розважального характеру, наприклад, про спорт та спортивні змагання, що не вимагає від журналістів аналітичного підходу.

З метою запобігання зміцненню монополії великих газетних корпорацій у 1980 році була створена Королівська Комісія з питань газет, яка дістала ще другу назву "Комісія Кента" на честь її голови. Прецедентом для формування цієї Комісії стало закриття двох великих щоденних газет – "The Ottawa Journal" ("Газета Оттави") та "The Winnipeg Tribune" ("Трибуна Віннепега"). Через 10 місяців після вивчення справи Комісія підготувала звіт, в якому закликала уряд втрутитися в процес відновлення конкуренції між газетами. У звіті наголошувалося на необхідності створення певних географічних обмежень в регіонах та місцевостях, де газетні мережі могли б скуповувати газети. Ця рекомендація була зроблена для того, щоб утримати газетну мережу від встановлення монополії в регіонах. Крім цієї рекомендації, були зроблені також інші, серед яких: обмеження на власність у ЗМІ, надання журналістам права голосу при влаштуванні на роботу або звільненні, створення наглядової ради за якістю газет, витрати коштів на видавничий процес тощо [11]. Звичайно, цей звіт був сприйнятий дуже вороже газетними магнатами та всім пресовим естеблїшментом. Вони аргументували це тим, що мають право, як власники, впливати на зміст своїх газет. Після численних дискусій усі рекомендації були відкинуті федеральним урядом.

На нашу думку, якби звіт Комісії, принаймні частково, був втілений в життя, то сьогодні ситуація на газетному ринку Канади не була б такою критичною.

1. Nesbitt-Larking, Paul. *Politics, Society and Media: Canadian Perspectives*. – Toronto: Broadview Press, 2001. – P. 110.

2. Gwyn, Richard. "Tycoons rush in where the state now fears to tread". In *The Globe and Mail* A25. May 29, 1996.

3. Nesbitt-Larking, Paul. *Politics, Society and Media: Canadian Perspectives*. – Toronto: Broadview Press, 2001. – P. 110.

4. Nesbitt-Larking, Paul. *Politics, Society and Media: Canadian Perspectives*. – Toronto: Broadview Press, 2001. – P. 110.

5. За даними звіту Університету Британської Колумбії, за станом на грудень 2001 року.

6. За даними звіту Університету Британської Колумбії, за станом на грудень 2001 року.

7. Siegel, Arthur. *Politics and the Media in Canada*. – Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1996. – P. 132.

8. Siegel, Arthur. *Politics and the Media in Canada*. – Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1996. – P. 124.

9. Taras, David. *The newsmakers*. – Scarborough: Nelson, 1990. – P. 15.

10. Taras, David. *The newsmakers*. – Scarborough: Nelson, 1990. – P. 16.

11. Fletcher, F. and D.G. Taras. "Images and issues: the Mass Media and Politics in Canada." *Canadian Politics in the 1990s*, 3rd edition. Ed. Whittington and Williams. – Scarborough: Nelson, 1996.

12. Щорічний Звіт Національної Асоціації канадських газет за 2001 рік. Національна бібліотека Канади, Оттава.